

Про дядька Данила, який літав на мотоциклі

Віктор Близнець

От ви мені не повірите, а я вам чисту правду скажу: дядько Данило на мотоциклі літає. Та не так літає, не по землі — всякий може на рівній дорозі кушпелити і курей ганяти, як наш Гриць Товстолобенко на своїй "Яві", а дядько літає по-справжньому, високо над селом. У дядька мотоцикл непростий, клянусь вам небом і землею, а як вам цього мало — головою і п'ятами клянусь! Непростий мотоцикл! Є, мабуть, збоку маленькі крила, тільки вони хитро примасковані. Та дядько і без мотоцикла літатиме, якщо схоче, то такий чоловік.

Слухайте, я вам зараз все розкажу.

Сиджу я в дворі, вистругую собі вудлище з молодой верби. Коли чую: щось як загурчить, як затарабанить низько над хатами, аж вітер покотився дворами. Вибігає з-за плоту тітка Євгена, сусідка наша: руки у неї в тісті і на носі кругла біла печатка з борошна. Вона ще й рота не розтулила, щоб гукнути: "Данило!" — як дядько розвернувся над нами в повітрі, аж іскри посипались з труби. Приглушив мотор і, мов на параді, розправив білі пишні вуса, покахикав і приклав до голови чорну величезну рукавицю-лопату. Генерал, генерал, а не дядько, та ще й в небі летить! Він козирнув нам згори, з небесної трибуни, засміявся, а тоді натиснув на газ. Мотоцикл його ревноу, як тигр, і перемахнув через високу грушу на городі.

Тільки тепер тітка отямилась. Затрясла кулаком в небо, вона сміється й свариться на чоловіка:

— Данило! Данило, щоб тебе муха язиком злизала! Куди ж то ти, га? Ану повертай, повертай у двір, кому я кажу! Злазь мені зараз, бо як візьму мітлу, до самого Єгипту гнатимусь!

Вона сміється й сварить, а я думаю: як же він злізе на землю? Він ондечки на бриючому польоті стругонув понад садом, вже далеко-далеко поторохтів, потягнув за собою кучеряву смужку диму.

Тітка постояла, похитала головою і пішла у двір, тихо буркочучи:

— Ач яку моду взяв! Гасає! Людям антени на хатах позбивав... А в мене борщ холоне, в мене обід пропадає, нема того, щоб прикотить додому на колесах потихеньку, як всі добрі люди, та посидіть, пообідати разом з жінкою. Дострибається в мене! Візьму колись та на цурки поб'ю твого трандулета!

Вибіг я на погріб і дивлюсь: дядько зробив круг над нашим ставком і десь там сів за вербами. Мабуть, у нього обідня перерва, і він надумав собі злітати до ставка, скупатися. Страх як любить дядько Данило воду! Ото над ставком розлягаються глухе ухкання, сміх і солодкий стогін — то, мабуть, дядько купається. А зараз він сяде за руль і полетить у поле до свого комбайна, тільки вже високо в небі, поза лісосмугою, щоб не

гримкотіти над хатою, не тривожити жінку, яка варить обід.

Тітка Євгена похитала головою, пішла на веранду, де в неї літня кухня. Видно, щось вона там допорує. Аж до нас пахне олією і добре присмаженою цибулею з сковороди.

Тітка виходить з кухні і на столі під вишнею в'яже білого вузлика. Я стою і вуха насторчую: невже не покличе мене?

Коли раптом...

— Борю, синочку! — це вона звертається до мене наймедовішим у світі голосом. — Золотко моє! — каже вона. — Може б, ти сховався до того ідола та одніс йому обідати? Бо він коло тих моторів і вмере з голоду, як ми його не погодуємо. Сходи, золотко, а я тебе грушкою-дулькою вгощу.

Чуєте: грушкою-дулькою... Наче я голодний! Та мене збудить серед ночі, я сам до дядька Данила збігаю, і просити не треба!

Я беру білого вузлика, а тітка охкає й примовляє до моєї спини: "Обережно, тихенько неси, не розхлюпай. Там борщ гарячий, там пампушки з часником, там вареники з вишнями, а ще одні з картоплею на олії, там узвар із сушки, на обох вас стачить! Неси!"

Перегнувся, язика прикусив і не несу, а пливу з обідом в руках, як лебідь на ставку. Ви що, крапля не вихлюпне в мене, ані граминка не впаде під ноги в пилюгу. Будьте певні!

Оглянувся — тітки не видно. Дорога повернула в степ, і стара прижухла акація вже зовсім заступила і наш двір, і сусідню хату, і всю нашу вулицю. Тепер я міцніше взявся за той вузлик, всіма пальцями. І припустив так, аж курява встала за мною. Біжу і ногами вибрикую, то одною п'ятою — блись, то другою п'ятою — блись! Ось як треба носити обід! А ви кажете: тихенько... Ложки в мене торохтять, щось у каstrулях бовтається, а вузол — сухий. Що то значить практика!

За селом я не біжу, стомився. Перевальцем плетусь, бо спека, гаряча пилуга лежить на дорозі, ноги мої вгрузають по литки в розпечений пісок. Та й вузол важкий. Йду і здалеку бачу: стоїть на горі польовий вагончик. Він схожий на жука-слоника, над його головою вусики стирчать — то радіоантени.

Підходжу.

Дядько сидить на землі, босі ноги виставив на сонце. Чимось він дуже заклопотаний. Заглядає в чобіт і сам до себе здивовано балакає:

— Ач, — каже, — дупло собі знайшли. Поставив чоботи, щоб сушилися, а вони вже й гніздо собі змостили. Ану киш звідси, киш! — він поляскав долонею по халяві.

Коли раптом — пурх, пурх! Два горобці просто в дядька перед носом випурхнули з халяви. Данило Іванович провів їх очима в степ і сказав:

— Отам собі гуляйте. На волі. В лісочку гнізда мостіть.

Глянув на чоботи.

— А ви марш на місце! — до чобіт. — Йдіть під вагончик, не швендяйте тут, вже й так пересохли на сонці.

Дивлюсь: дядькові чоботи заворушилися, самі поїхали, поїхали по втоптаній

доріжці, вдвох полізли під вагончик. Стали рядом і наче аж засопіли на дядька ображено: дуже він сердито до них...

— Дядьку, вони, мабуть, у вас на коліщатах? Ви їх ключем заводите, еге ж?

— А в мене все на коліщатах і все ключем заводиться, — повернувся з-під насуплених брів.— У мене і трактор заводиться, і комбайн заводиться, і мотоцикл, і чоботи. Та й моя хазяйка Євгена зранку як заведеться, до вечора бігає, не зупиниш. То в колгосп мчить на буряки, то додому їсти зварить, скрізь вона встигає. Вогонь, а не жінка!

— Ага! — кажу.— Я й забув. Здрастуйте! Я вам обід приніс.

— Та бачу, що не сніданок. Давай сюди, вмощуйся коло мене та в дві пари рук змолотимо. Що там сьогодні жіночка зварила?

Я виставляю обід на газету, а дядько схилив голову, повернувся і на шапку свою свариться:

— І ти, кумасю, тут? Ану теж гайда на місце! Бач, яка мода в неї — підглядати, що дядько робить. От хазяйство! — розводить він руками і сміється.— Шапка диви яка цікава: скрізь і всюди вона підглядає. Йди, йди собі у вагончик, — набурчав дядько на шапку.— Там на полиці посидь!

Видно, шапці не дуже сподобалось, що її проганяють. Вона аж набурмосилась, як мені здалося. А потім поїхала-поїхала тихенько по землі, покотилась до вагончика.

— Стій! — гукнув їй дядько.— Ти мені зараз ще знадобишся!

Шапка одразу покотилась назад, стала. Дядько погладив її зверху, щось пробурмотів, а тоді питає вголос, щоб і я чув:

— Ну як, спікся наш хліб?

Підняв за поворозки, я глядь, а під шапкою — свіжа, гаряча паляниця, ніби тільки що зняли її з черені, вона пахтить і вся світиться, мов сонце.

— Бачив, як у мене хліб печеться? — хитро й задоволено мружить очі дядько. — Під шапкою! Е-е, шапка-бирка у мене не проста! Вона й крашанки несе, мов курка. Вона й огірками, редискою мене пригощає, і диню може прикотить.

Я не дивуюсь. У дядька ще не такі чудасії бувають. Я тільки зітхаю з жалем:

— Для чого ж я хліб вам з самого дому ніс, коли ви тут свій печете?

— Нічого! — весело підморгує дядько.— Не пропаде! На полудник буде. А ми зараз мого, свіжішого покуштуємо, з нового врожаю. Бери!

Відламав і дав мені цілу боковинку із своєї паляниці. Що вам сказати? Зомліти можна! Хрумка, підпечена боковинка, їси — очі самі зажмурюються. Ніколи я такого хліба не їв, навіть тоді, коли тато від зайця приносив.

Поки я смакую шкоринкою, Данило Іванович легенько підштовхує шапку, відправляє її на місце. І шапка побігла до вагончика. А там високі дерев'яні східці. Думаю: що ж вона далі робитиме? Дивлюсь, шапка стала, нашорошилась, а тоді пожаб'ячому стриб, стриб на східці, полізла через поріг. Он воно що! У дядька всі вони дресировані — і чоботи, і рукавиці, і польова сумка, а може, в них моторчики є, тільки секретні, з батарейками. Дядько мастак на такі штуки!

Ми обідаємо. З одної миски тягаємо свіжий, аж золотистий зверху, борщ з пампушками, прицмакуємо від гарячого. Я присьорбую і тихенько поглядаю на Данила Івановича. Ні, ви самі гляньте на нього. Дуже він красивий чоловік, правда ж? І на картинах я такого не бачив. Голова у нього біла-біла, як льон, і вуса широкі й білі, а от брови, ну просто диво, зовсім чорні. Аж не віриться мені! Та не подумайте, що він дуже суворий, ні. То він тільки так хмурить свої чорні отаманські брови. А ви пригляньтесь уважніше: оті веселі вогники в очах, оті лукаві іскорки — як вони вам? Гріють душу! Отож-бо, треба знати дядька Данила!

Він сидить зараз босий і розхристаний, гарячий вітер обвіває йому груди, а дядько розкошує, обідає неквапливо. І раптом — завмер. Ложку відклав. Гостро зиркнув кудись далеко за ставок, з досади ляснув себе по коліну:

— Вражі діти, що вони роблять! Старий, видно, скат підпалили від машини. Тішаться! І де підпалили? Коло самісінького поля, а там пшениця стоїть суха, як порошок. Нароблять біди!

Він встав, сердито надів рукавиці. Викотив з-за вагончика мотоцикл. Ударив ногою в педальний стартер — мотоцикл загримів, одразу завівся. Я й оком не моргнув, як дядько відштовхнувся, дав газ, у хмарах куряви й диму помчав з гори. І раптом — легенький підскок, швидко відірвався від землі, все вище, вище заторохтів моторчиком у небі, понісся над степом.

Тепер я побачив: густий, чорний-чорний, як сажа, дим клубками валив на тому боці села, за нашим ставком. На весь степ, як мені здалося, різко, ядучо запахло горілою гумою. Там, коло диму й вогню, бігали, стрибали, войовничо вигукували наші хлопці. Та ось вони, мабуть, угледіли: дядько Данило летить на своїй колісниці! Хлопці галаснули і з криком покотилися з гори, сипонули хто куди — в кущі, в лози, в рівчаки.

Данило Іванович сів, підрюлював до вогню. Чорний, жирний дим крутило й несло там, як із вулкана. Дядько схопив його рукавицями, підняв. А далі я побачив картину, наче у казках: з гори застрибало, покотилося щось вогняне, величезне колесо-покотьоло з полум'я й диму. Воно чимдуж несло до ставка. Розігналося, стрибнуло із кручі вниз і просто у воду — бух! Дим і вогонь наче одрізало, останню чорну хмарку вітерець підхопив і погнав кудись понад балкою.

Скоро повернувся Данило Іванович. Мені весело, я дивлюся на нього й думаю: "Не дядько, а громовержець!" А він чомусь супиться. Вітер рукавицею чорне, вимазане сажею лице. Я спитав його очима: "Дообідувати будете?"

— Ні, — сказав дядько. — Порю! Зараз виїжджаю комбайном в загінку.

Тут же, край поля, стоїть новенький дядьків комбайн "Колос". У нього дуже помітна кабіна, червона. Вона пофарбована такою пурпурово— вишневою фарбою, що за три гони видно: дядько Данило пливе хлібами на своєму "Колосі".

А пшениця в Данила Івановича найкраща в колгоспі. Та що в колгоспі! На всій Україні, либонь, немає такої. Дивіться, вона стоїть рівно— рівно, високою стіною, як очерет. І така густа — руку не просунеш. Колосок до колоска тулиться.

— Дядьку Даниле! — спитав я недавно сусіда.— Чого це так: у всіх на стеблі по

одному колоску, а у вас по чотири-п'ять, в усіх врожай центнерами, а у вас горою до неба?

Дядькові, видно, сподобалось моє запитання. Пригладив білі вуса.

Прикахикнув:

— А ти чув, — каже, — приказку: "Де сім господиень, там хата не підметена!" Чув? Так-от: і в нас колись так було. Сім няньок на одне поле. Один оре, другий сіє, третій косить, четвертий бігає, людям заважає. І кожен звертає на іншого, що той недоробив, той недоглянув! А тепер нема на кого звертати. Тепер я сам. Я і мій помічник — оце й уся бригада. Ми вдвох зерно відбираємо на посів, вдвох на сонці його гріємо, в теплу землю кладемо, дощем самі поливаємо (то дядько про дощувальні машини згадав), от воно поле й родить. Та головне, сину, дуже люблю я це діло — пшеницю викохувати. І коли пшениця наллється, повосковіє, стоїть густа, мов ліс, і чиста-чиста, мов золото, — ну що тоді красивіше на світі, га?

Дядько вже залив пальне в бак, підкачав масла в сальники. Зараз поведе комбайн і буде косити високий, розкішний хліб, оглядати безмежні лани з своєї просторої червоної кабіни, і сонце вишневою райдугою спалахуватиме на його радіаторі. А я? Зв'язу зараз вузлика і потьпоаю хтозна-чого додому. Та що я, найгірший чоловік на землі?

Дядько, мабуть, побачив, як я заздрісно, аж з пекучими сльозами на очах, поглядаю на комбайн.

Питає:

— Ти, видно, хочеш допомагати мені, Борис — ку, правда?

— Хочу! Ой як хочу, дядечку! Пустіть — хоч десь скраєчку в кабіну!

— Ні, — солідно відмовляє дядько. — Що тобі кататися? Ти вже не малий, скоро он сам жито під носом коситимеш. Тобі ми дамо серйозну роботу. Будеш у мене диспетчером. Ти чув, що таке диспетчер? Це командарм на жнивах!..

Дядько повів мене до вагончика. Там було душно. За день, наче в духовці, настоялося густе гаряче повітря. Дядько відчинив широке вікно на цілих півстіни, і з степу одразу повіяло у вагончик легеньким вітерцем, і стало далеко — далеко видно навкруги — квадратні лани, лісосмуги, вершечки будівель на станції; все це немовби тонуло в м'яких золотистих міражах хлібів, в пшеничних хвилях, які бігли, перекочувалися широкими гонами від краю до краю.

— Ось апаратура, — показав Данило Іванович на лаву з телефонами. — Це селектор, зв'язок з усіма службами колгоспу. Одягай навушники. Бери журнал і ручку. Дивись: через кожні п'ятнадцять хвилин повинна підходити до мого комбайна машина. Рівно через п'ятнадцять! Вивантажувати зерно. Якщо запізниться на секунду — дзвони на колгоспний тік. Викликай запасну машину, чуєш, Бориску! А тих, хто запізнився, записуй у журнал. Ми потім з них питаємо, у нас на жнивах суворо. Поглядай у степ. Якщо я махну прапорцем, значить — добрий намолот, у бункері повно зерна, треба ще транспорт, хай дають додатковий. Дзвони й проси в головного диспетчера. Одне слово, ти командир, ти полководець тут, від тебе залежить ритм і хід нашого наступу, нашої

битви за врожай, і добре, що ти нагодився зараз, бо наш диспетчер на лихо захворів учора... Ну, як? Все тобі зрозуміло? Справишся?

Що вам казати: мені все зрозуміло. А от чи справлюсь?..

Дядько квапливо побіг до комбайна. Його могутній "Колос" розвернувся на шляху і врізався в густий лан пшениці.

Я сам у вагончику. Оглянувся. Одвів навушники.

Чую: щось у телефоні шарудить, потріскує, попискує. Озиваються чийсь далекі голоси. Хтось когось викликає, хтось вимагає цементу, хтось інший — води трактористам в поле. Кипить, не вщухає робота на всіх полях і токах колгоспу!

Не збігло й п'ятнадцяти хвилин, як до комбайна підкочує машина. Вона прилаштовується до самого борту "Колоса", під широку трубу— шнек. Дядько повернув ручку — і в кузов полилось, посипалось гаряче, недавно змолочене зерно. Воно аж відскакує жаром-блиском на сонці. Я записую в журнал номер машини. Добре у нас почалось, з випередженням графіка. Комбайн відпливає далі й далі, тільки шнек та червона кабіна майорять над хлібами. Ще пробігло п'ятнадцять хвилин — і нова машина під бункером. Все йде чудесно!

Та я все-таки викликаю колгоспний тік. Гукаю в мікрофон: "Алло, алло, хто там?" І бринить мені у відповідь обережно: "Альо, я вас слухаю". Ні, це не голос, це голосок, так тільки ластівка витінькує весною до сонця... Ось воно ще раз: "Альо, я вас слухаю". Стривай, та це ж Тая Пасічна, з нашого класу, відмінниця, вона сидить попереду мене за партою, і її довга руденька коса так і мелькає в мене перед оком.

— Таю! — вигукую щосили (а голос чомусь зривається, наче я в ополонку вскочив).— Таю, як там у тебе? Порядок в танкових військах?

— Порядок! — каже вона (і чую: теж зраділа).— Я тобі машини висилаю! Точно за графіком!

— Ну, дивись! — насуплюю брови.— Не підводь! А то я знов тобі накидаю жуків у портфель, як було цією весною.

— А я тобі носа втру промокаткою. Пригадуєш?

Ми сміємось. Яка це прекрасна пора — жнива! Літо котить своє жарке покотьюло степами, гони хлібів аж білі, аж віддзвонюють сухим колоссям, і люди квапляться, поспішають — скоріше зібрати! Кипить робота, і ми з Таєю диспетчери, командири, ми перевозимо тонни зерна до колгоспного току.

А у відчинене вікно дмухає мені гарячий вітер з степу, котить білі — з восковим переливом — хвилі пшениць, хилить їх до самого вагончика. Я й не помітив: на моїх колінах вмостилася дядькова шапка, вона теж зачаровано поглядає в степ. Десь там далеко, вже ледве-ледве видно нам, пливе широкою загінкою дядьків комбайн, він весело погукує, посвистує сиреною, ніби поквалює інших: "Давай! Не відставайте, браття!" І до нього курними степовими шляхами, через рівні інтервали на всіх парах мчать машини. Вони біжать двома потоками. Одні навантажені зерном — на тік, а з току поспішають у поле порожні.

І раптом — що це? Свисток, сигнал з того краю. Червоний прапорець майнув над

кабіною, Данило Іванович махає рукою. Зиркнув я на стінний годинник. От воно що! Не п'ятнадцять хвилин, а п'ятнадцять з половиною! Хтось із водіїв запізнюється.

— Таю, алло! Що там у вас стряслось? Машини немає!

— Як немає? Я ж послала! Товстолобенка. Може, він до ставка завернув, то такий чоловік!

— Таєчко, прошу тебе, негайно висилай іншу. З тих, що в полі стоять, в резерві. Бігом, дуже прошу, я за тебе на контрольних всі задачі розв'язуватиму!

— Зараз висилаю! І не треба мені задач твоїх, сама вмію.

Аж до вечора ми перегукуємося. Такий мені добрий, такий приємний голос її, що я не відриваюсь від телефону, не помічаю, як і вечірні сутінки лягли на поля, як закінчилась наша зміна. Дядько Данило підкотив на "Колосі" до вагончика, увімкнув фари, освітив мене і весело прокричав:

— Агов! Де тут мій помічник? Вилазь, потисну тобі руку. Добре, просто на славу ми сьогодні попрацювали. Молодець! Завтра приходь.

Він трохи розім'яв затерплу спину і взявся за відро — мити, чистити мотор. А мені захотілося зупинити попутну машину і просто в кузові, на теплому зерні підскочити до току. Бо там Тая... Та ні, я просто хочу одним оком глянути, яка гора, яка піраміда пшениці виросла за день...

* * *

Хліб уже скошили, в степах лежали руді й горбаті, як верблюда, копиці соломи.

Ми помили руки. Дядько завів мотоцикл. І тут я... Давненько збирався, але тільки зараз у мене спурхнуло:

— Дядьку Даниле! Даниле Івановичу! Візьміть мене! Ну хоч раз прокатайте на мотоциклі! На задньому сидінні, хіба вам жаль! Ми б з вами... так високо-високо над селом, над нашою грушею, а ще краще над школою, де вчителі і Тая...

Дядько пригладив мокрі вуса, подумав (а в очах усміх і якась насторога). Коротко мовив:

— Добре, сідай. Тільки ж дивись, прив'яжуйся ременем і міцно держись за мене.

Ну, тут мені говорити не треба! Я туго прив'язався ременем і обома руками вчепився за дядька. Силою тепер не одірвете! Та коли мотоцикл ревноу і круто помчав з гори, живіт мені підтягло, і серце чогось застукало в горлі. Я навіть зажмурився, проте ненадовго, бо відчув: одірвалися!.. Летимо! Глянув: справді, ми в повітрі!

Під нами швидко майнув краєць ставка, верби зеленими горбочками покотились назад, городи застрибали й кудись побігли, а ось і школа наша, ось її червона покрівля, а он-он! Директор Дмитро Сергійович з відрами чимчикує, йде, мабуть, поливати деревця, — суша надворі. Він став, задер голову та й не роздивився як слід, хто то летить, бо відро у нього зірвало з коромисла, погнало вітром до річки. Відро деренчить, а молодий наш директор за ним женеться, плутається в картоплинні, — мені весело й смішно.

А он на стежці вона — Золота Гривка! Вітер налетів, полоще її плаття й коси, обвіває її, а вона сміється, рада веселому вихорові, і в небо з-під руки дивиться. "Таю!

Космічний привіт тобі, Гривко! Це я, командир на жнивах, диспетчер Боря! В кіно сьогодні підемо?.." Диви, а то хто?! Вибігає з-за плоту низенька жіночка, обтрушує руки хутенько і кулаком трясє в небо:

— Данило! Данило, щоб тебе муха вкусила! Чи ти здурів на старість? То сам, а це вже й дитину в небо тягнеш! Ану повертай, повертай де двору мені, бо як візьму мітлу, до самого турка гнатимусь!

Та ми вже не чуємо. Ми летимо далі, далі над степом, над широким світом ланів і стежок, осі я шепну дядькові на вухо, і, дивись, ми до самого Чорного моря махнемо!

А ви кажете: не буває такого... На вогонь і воду клянусь: дядько літає! На простому мотоциклі літає. Ну, може, той мотоцикл із секретним моторчиком, із таємними крилами, та все одно — літає.

І в мене буде. Приїжджайте на той рік в гості Я ціле хазяйство на моторчиках заведу. У мені сам портфель до школи бігатиме, а п'ятірки на дрібних коліщатках вискакуватимуть! Подивитесь!

Ми з дядьком ще не таке втнемо.